

رئیس - آقای یاسائی
 یاسائی - موافقم
 رئیس - مخالفی ندارد
 (گفته شد خیر)
 رئیس - رأی گرفته می شود بماده سوم آقایان موافقین قیام فرمایند
 (غالب نمایندگان قیام نمودند)
 رئیس - تصویب شد ماده چهارم (کسانی السابق خوانده شد)
 رئیس - ماده چهارم مخالفی ندارد (گفته شد خیر)
 رئیس - رأی گرفته میشود بماده چهارم آقایانیکه تصویب میکنند قیام فرمایند
 (اکثر برخاستند)
 رئیس - تصویب شد شوردر کلیات است
 جمعی از نمایندگان - مخالفی ندارد
 رئیس - رأی گرفته می شود با ورقه آقایان موافقین ورقه سفید شورا بفرمایند (اشتراقی بعمل آمد)
 رئیس - اخذ اوراق رأی تمام شد (استخراج آراء بعمل آمده ۶۴ ورقه سفید تمام شد)
 رئیس - عده حاضر هشتاد و دو با اکثریت ۶۲ رأی تصویب شد
 آقایان رأی دهندگان - امامی خوئی
 هایم - آقا میرزا سید حسن کاشانی - نجات ذوالقدر - دکتر ضیائی - آقا سید یعقوب
 میرزا عبدالعزیز صدر - رهنما - میرزا عبدالله خان معتقد
 آقا میرزا سید احمد بهبهانی - حاج آقا اسمعیل عراقی - آقا سید مصطفی بهبهانی - سهراب زاده - حاج حسن آقا ملک - آقا سید محمد علی شوشتری - شیخ الاسلام ملایری - ناصر ندامانی - میرزا حسین خان اسفندیاری - میرزا محمد رضا خان زاهدی
 آقای حائری زاده - آقای طباطبائی دیبا - امیر حسین خان بختیاری - آقای دست غیب - آقا شیخ جلال - آقا میرزا قلامرزا قاضی محمد ولی خان اسدی - میرزا محمد حسین صدرائی - دکتر حسین خان بهرامی - حاج میرزا اسدالله خان کردستانی - شریعت زاده فتح الله میرزا هرمزی
 میرزا یزدانخان نظامی - علیخان - اعظمی - محمدولی میرزا - محمد تقی خان اسعد - دکتر احتشام - حبیب الله خان شادلو آقا سید ابراهیم ضیاء - غلامحسین میرزا - مسعود
 سید محمدخان معظمی - ارباب کیخسرو شاهرخ - سید الله خان اسکندری - سهراب خان ساکبتیان - یحیی خان زنگنه - میرزا رضا خان افشار - میرزا عبدالله یاسائی - محمد هاشم میرزا افشار - میرزا محمد خان وکیل

آقا سید حسن اجاق - سلطان ابراهیم خان انجمنی - دیوان بکی - کی استوان - آقا سید کاظم یزدی - میرزا محمودخان وحید - آقای روحی - دکتر آقایان مفتی - اشکر آقا رضا مهدوی - سلیم ایزدی - آقا میرزا شهاب
 وزیر مالیه - لایحه تاج گذاری که تقدیم شده بود استدعا میکنم جزو دستور و آرام تصویب بفرمایند
 رئیس - مخالفی ندارد
 جمعی از نمایندگان - خیر
 (خبر از بورد شرح ذیل خوانده شد)
 ماده اول - مجلس شورای ملی یکصد هزار تومان اعتبار برای مخارج جشن جلوس و تاجگذاری اعلیحضرت همایون شاهنشاه به نوبی تصویب مینماید
 ماده دوم - اعتبار مزبور صرفه جوئی های بودجه هفدهم ساله مملکتی محسوب خواهد شد
 ماده سوم - وزارت مالیه مجاز است یکصد هزار تومان اعتبار مزبور صرفه جوئی در حدود بودجه مملکتی هفدهم ساله محسوب و تأیید می نماید
 رئیس - عده برای قرائت کافی بود ولی برای مذاکره کافی نیست بنابراین باید تأمل بفرمایند
 (در این موقع عده ای از آقایان نمایندگان وارد مجلس شدند)
 رئیس - شوردر کلیات است
 اشکر - یکمرتبه دیگر خوانده شود (مجدداً خوانده شد)
 رئیس - آقای ارباب کیخسرو بهبهانی - سهراب زاده - حاج حسن آقا ملک - آقا سید محمد علی شوشتری - شیخ الاسلام ملایری - ناصر ندامانی - میرزا حسین خان اسفندیاری - میرزا محمد رضا خان زاهدی
 بعضی از نمایندگان - امامی
 رئیس - رأی گرفته میشود بودجه در شورمواد آقایان موافقین قیام فرمایند (غالب قیام نمودند)
 رئیس - تصویب شد ماده اول مخالفی ندارد
 جمعی از نمایندگان - خیر
 رئیس - رأی می گیریم بماده اول آقایانی که تصویب می کنند قیام فرمایند (غالب نمایندگان قیام نمودند)
 رئیس - تصویب شد ماده دوم هم مخالفی ندارد
 گفته شد خیر؟
 رئیس - آقایان موافقین بماده دوم قیام فرمایند
 (اکثر برخاستند)
 رئیس - تصویب شد ماده سوم مخالفی ندارد

رأی میگیریم بماده سوم آقایانی که تصویب می کنند قیام فرمایند (غالب قیام نمودند)
 رئیس - تصویب شد شوردر کلیات است در کلیات هم مخالفی نیست؟ (گفته شد خیر)
 رئیس - رأی گرفته میشود با ورقه
 (اشتراقی بعمل آمد)
 رئیس - اخذ اوراق رأی تمام شد
 (استخراج آراء بعمل آمده ۶۹ ورقه سفید تمام شد)
 رئیس - عده حاضر ۸۲ با اکثریت ۶۹ رأی تصویب شد
 آقایان رأی دهندگان - سید محمد علی شوشتری - میرزا جوادخان خوئی - سید جواد معتقد - علی خان اعظمی - سید ابوالحسن حائری زاده - حاج حسن آقا ملک - ارباب کیخسرو شاهرخ - سید الله خان اسکندری - دکتر ضیائی - میرزا سید حسن کاشانی - هایم - میرزا رضا خان افشار میرزا حسین خان اسفندیاری - میرزا محمد خان وکیل - میرزا سید احمد بهبهانی - حاج سید عبدالعزیز طباطبائی دیبا - آقا میرزا محمود خان وحید - میرزا آقاخان دیوان بکی - محمد هاشم میرزا افشار - آقا رضا جعفر - دکتر حسین خان بهرامی - شیخ جلال الدین - میرزا مهدی خان زاهدی - میرزا علی کازرونی - سهراب خان ساکبتیان - میرزا اسدالله خان کردستانی - میرزا آقا خان هسراغلاب - حبیب الله خان شادلو - حیدر قلی میرزا حشمتی - میرزا عبدالعزیز مفتی - سید ابوالفتح - شیخ محمدعلی المونی - کی استوان - میرزا محمد نجات - میرزا پدالله خان - میرزا عبداله خان معتقد - حاج آقا اسمعیل عراقی - سید علاءالدین - بهبهانی - سلطان ابراهیم خان انجمنی - حاج میرزا علیرضا قی - دکتر آقایان - میرزا زین العابدین رهنما - آقا میرزا محمد تقی ذوالقدر - آقا سید یعقوب - آقا سید محی الدین - میرزا محمد علی صدر - آقا سید کاظم یزدی - هرمزی - میرزا پدالله خان و آقا سید کاظم خان انجمن - حاج میرزا احمدخان اتابکی - یحیی زنگنه - شیخ محمد علی طهرانی - حاج سید محمد باقر دست غیب - میرزا اعطاءالله خان روحی - حاج شیخ عبدالرحمن صالحی - امیر حسین خان بختیاری - میرزا یوسف خان قایم مقام - میرزا محمد حسین صدرائی - سلیم ایزدی - میرزا عبدالله یاسائی - میرزا احمد خان شریعت زاده - محمد ولی خان اسدی - آقا سید حسن اجاق - محمد تقی خان اسعد -

شیخ الاسلام ملایری - میرزا محمدخان معظمی - میرزا احمدخان اشکر
 رئیس الوزراء - بنده نمایانم بطوروز آقایان تشکر کنم که آقایان مساعدت فرمودند باما این همه لوابیح را تصویب فرمودند
 ولی يك تقاضای دیگر هم دارم ولی خجالت می کشم عرض کنم آن این است که در چند روز قبل يك لایحه پیشنهاد کردم و تقاضای فوریت هم کرده بودم این مدت که استدعا می کنم تکلیف آن را معلوم بفرمایند و ملاحظات و نظریات خودشان را بفرمایند این آخرین استدعای بنده است
 رئیس - عده از آقایان بواسطه کسانی که داشتند بیش از این نتوانستند بمانند و تشریف بردند
 بنابراین عده برای رأی وارد شدن در مذاکره کافی نیست و متأسفانه فردا را هم آقایان می دانند که یکی از روزهای بزرگ مذهبی است و اگر چنانچه اجباری نمی بود البته آقایان معتمد بودند که بطور کلی تعطیل باشد ولی یکفکر مجاز است و از نقطه نظر اجبار تصور می کنم آقایان مجاز باشند که مجلس را تشکیل بدهند و فقط برای قرائت صورت مجلس و تصویب آن بنا بر این برای اینکه حفظ آثار مذهبی شده باشد و باین وظیفه هم عمل شد باشد بنده تصور می کنم بهتر این است فردا قبل از ظهر جلسه را تشکیل ندهیم و جلسه دو ساعت بعد از ظهر تشکیل شود
 بعضی از نمایندگان - صحیح است (مجلس شش ساعت از شب گذشته ختم شد)
 رئیس مجلس شورای ملی سید محمدتدین منشی
 منشی
 ع خطیبی
 جلسه ۲۵۴
 صورت مشروح مجلس مورخه پنجشنبه ۲۴ بهمن ماه ۱۳۰۴ مطابق ۲۷ رجب ۱۳۴۴
 مجلس سه ساعت ونیم قبل از غروب برپاست آقای تدین تشکیل گردید
 صورت مجلس روز قبل را آقای آقا میرزا شهاب قرائت نمودند
 رئیس - آقای شوشتری (اجازه)
 شوشتری - قبل از دستور عرض دارم
 بعضی از نمایندگان - دستور در بین نیست
 رئیس آقای سهراب زاده (اجازه)
 سهراب زاده عرض ندارم

رئیس - آقای دکتر آقایان (اجازه)
 دکتر آقایان - عرض ندارم
 رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)
 آقا سید یعقوب - عرض ندارم
 رئیس - آقای طهرانی (اجازه)
 آقا شیخ محمدعلی طهرانی - در تبصره ماده دوم بنده پیشنهاد کرده بودم حقوق معلمین که تازه کلاس هاشان تأسیس شده است موضوع شود - آقای وزیر مالیه جواب دادند تا من این شده است این جا من را ننوشتند از این جهت تقاضا میکنم تعلق آقای وزیر مالیه را مجدداً بنویسند
 رئیس - آقای کازرونی (اجازه)
 کازرونی - بنده در وقتی که بودجه کل مملکتی مطرح بود در قسمت معارف پیشنهادی دادم که راجع به مستقری و شهریه بگیرها نیز بود و آقای وزیر معارف هم توضیح دادند آقای رئیس فرمودند که قانون اساسی این مسئله را نامین کرده و محتاج به تصریح نیست آقای وزیر مالیه هم قبول کردند و اظهار موافقت کردند در صورت مجلس این توضیحات را ننویسند و بنده هم موافقت می کنم
 رئیس - تصدیق می فرمایند که از این مصلحت صورت مجلس را نمی شود نوشت
 آقای رهنما (اجازه)
 رهنما - همچو یکوشم خورد که بنده را دیر آمده بی اجازه نوشته اند در صورتی که استعجازه کرده بودم
 رئیس - اصلاح می شود
 آقای حاج آقا رضا رفیع (اجازه)
 حاج آقا رضا رفیع - بنده این طور شنیدم که در جواب بنده آقای وزیر فوائده عامه گفتند راجع به جنگل يك لایحه حاضر خواهم نکرد برای این که سابقه پیدا نکنند استدعا می کنم برای بنده گوش بدهند که هیچ لایحه بدون تصویب مجلس شورای ملی نمی تواند رسمیت داشته باشد و البته بایستی التفات بکنند بهمان سابقه بر گرداندند یا عقیده مجلس را بخواهند
 رئیس - آنچه که در صورت مجلس نوشته شده است طرف مذاکره واقع می شود این راجع بصورت مجلس نبود آقای امامی (اجازه)
 امامی - در پیشنهادی که بنده کرده بودم فید کرده بودم اشخاصی که مشمول این قانون استخدام می شوند در صورتی که

دارای حقوق اداری یا انتظار خدمت یا تقاعد باشند و اینطور که بنده شنیدم در قسمت صورت همین فقط نوشته شده بود حقوق اداری و تقاعد گویا (انتظار خدمت) از قلم افتاده استدعا می کنم اصلاح شود
 رئیس - در موقع رأی گرفتن باورقه نسبت بلایحه چهارم دوادم بکنفر از آقایان اشتباهات فوض يك ورقه دو ورقه داده است بنابراین يك رای کمتر محسوب می شود از آن آرائی که اعلام شده در موقع رأی گرفتن باورقه نسبت بلایحه کل مملکتی هم همین طور شده از آن آراء هم يك رای کم خواهد شد چون راجع بصورت مجلس است عرض کردم
 آقای وزیر فوائده عامه (اجازه)
 وزیر فوائده عامه - بنده تقاضا می کنم لایحه شایلات مطرح شود
 رئیس - با مطرح شدن کسی مخالف هست آقای عراقی (اجازه)
 عراقی - این لایحه که پیشنهاد میکنند بنده خودم هم در کمیسیون فوائده عامه بودم بیست ماده است يك همچو لایحه که راجع به يك همچو قرارداد می باشد که بیست ماده هم داشته باشد حالا در اساس آن خیلی حرفهاست بجای خودش این لایحه باین مهمی را باینکه ما وقتان تقریباً بیست دقیقه دیگر بیشتر نیست ابتدا نمی شود مطرح کرد
 وزیر فوائده عامه - بنده تصور می کنم آقایان تصدیق بفرمایند که اگر يك مسئله بشود در اظهار عقیده هم بکنند این که اصلاً وارد در آن مسئله شوند
 خوب است آقایان بگذارند مطرح شود و مذاکراتی که دارند بکنند بملازمه لوابیح هم بوده است که خیلی سرعت گذشته دولت هم این لایحه را بخورد پیشنهاد نکرده پس بگذارند این وقتی که هست به این مسئله صرف شود و تقاضای کنم مطرح شود
 رئیس - رأی می گیریم به این پیشنهاد
 امامی - بنده عرض داشتم
 رئیس - در این گونه مواقع يك مخالف و يك موافق بیشتر حق ندارند حرف بزنند
 رئیس - رأی می گیریم باین پیشنهاد آقایانی که موافقند قیام فرمایند (عده برخاستند)
 رئیس - تصویب شد خبر کمیسیون فوائده عامه که اخیراً داده است اولاً برض مجلس میرسد
 (بشرح ذیل قرائت شد)
 کمیسیون فوائده عامه لایحه جدید

دولت را راجع به شایلات مورد مطالعه قرار داده و موادی را در این باره سابق خود تصدیق کرده بودم مجدداً تأیید نمود و عبارت حق استفاده از شایلات (مدرجه در ماده اول و تبصره دوم ماده ۹) و حذف کلمه ایران در ماده ۹ در لایحه جدید دولت بود نتوانست با نظر دولت موافقت نماید
 رئیس - متکی شده است فوائده عامه به خبر نمره ۱۳ با این تفاوتی که ذکر شده
 رهنما مغیر - يك اصلاح دیگر هم بجای ماده بارت باید نوشته شود (باجازت)
 رئیس - خبر کمیسیون بودجه در روز صادر شده است و چون تصور شده است که دیگر امروز مطرح نخواهد بود بطبع گرفته است
 عنتش فقط این بوده است - برای اطلاع آقایان قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)
 کمیسیون بودجه در لایحه ۹۰۳۷ دولت را نسبت شور وقت قرارداد نظر به این که در لایحه مبلغ سرمایه شش کت مختلفه و مبلغی که به عهده دولت تعلق می گیرد معلوم و مشخص نشده کمیسیون نتوانست اظهار عقیده نماید
 رئیس - شور در کلیات لایحه است
 آقای مدرس (اجازه)
 مدرس - آقایان البته يك لایحه مهمی که به مجلس میاید اظهاراتی میفرمایند احساساتی میفرمایند ولی منافات ندارد با اینکه مذاکره بشود
 بنده اساساً عقیده ام بر این است - دو هفته قبل هم خاطران می آید آقایانی که در اقتصادیات مذاکره می فرمودند اول مسئله مهم مملکت را با اقتصادیات فرمودند و عقیده من هم اینست که دولت و مجلس باید همتا بر این بگذارند (و معنی اقتصادی هم این است) که نسبت به رانند کنند و چیز شایانی را فاعلی کند این معنی اقتصادیات است و این از آنچه شایانی است که شایانی است و باید فعلی بشود
 این لایحه ایست که یکی از متابعان ثروت ما است - و فایده است بر اینکه از شای استفاده بکنند
 ولی انسان چه بکنند باشد چه بکشد کت باشد چه يك مملکت ملکش را اجازه می دهد امتیاز میدهد شرکت تأسیس می کند در مواردی که خودش نتواند اما اگر کسی ملک خودش را خودش بتواند زراعت کند اجازه نمی دهد
 با اگر خودش بتواند استخراج معدن کند اجازه نمی دهد - کما اینکه در دول اروپا کم می شود معادن که خودشان دارند امتیاز بجای دیگر بدهند چون لوازمش

را دارند - اولش را دارند متخصص دارند بعقبه من ما هم يك وقتی چنین بودیم یعنی معان را میبایست امتیاز بدهیم یا قلع کارمان را امتیاز بدهیم
 با اجازه بدهیم بجهت اینکه نه پول داشتیم نه آدم و نه سر رشته اینکارها اما امروزه که مملکت ما که (خیلی از آقایان به دولت متوجه اباب ذهاب کرده اند و در کارها بصیرت پیدا کرده اند گمان من اینست که ما هر چیزی را نسبت به شایلات که ما میباش مال ما - رودخانه هاش مال ما انانیاتش هم اصلاً مال ما آدم هم داریم این جور چیزها را بیاییم امتیاز بدهیم یا اجازه بدهیم هیچ مقصود نیست
 معذالك كلا چون از ناحیه مالزانی نیست چه زبان سیاسی یا بلتیکی نسبت به تمام دول خصوصاً با دول همسایه بلا استثناء و همیشه در سیاست و در اقتصاد نظر خوب و سیاست ما مقصود است که بلا استثناء من غرب و شرق و شمال و جنوب عقیده سیاسی من اینست عقیده مذهبی من اینست که با همسایگان مملکت ما باید سیاست و اقتصاد و تمام خصوصیتان روابط حسنه و خوب باشد
 این عقیده من است
 لهذا من این معامله را اگر دولت صلاح بداند با وجود آن گلی که عرض کردم همچو چیزی خیلی مضربدی نمی دانم ولی انصاف بدهید
 اگر چه آقا فرمودند بیست ماده ولی من دیدم هجده ماده است
 شاید لایحه من بالا رجه دیگران فرق دارد لایحه من که هجده ماده است و به استثناء سه ماده اخیر که ماده شانزدهم و هفدهم و هجدهم باشد باقی موادش همه نظری است یعنی باید بدقت مطالعه کرد و قسمی کرد که از برای طرفین بصره و صلاح باشد - باین لحاظ بهمان نظری که آقای عراقی فرمودند که گمان نمی کنم این مجلس موفق بشود ولی این مجلس اگر موفق می شد یا بشود بنده مخالف نیستم
 اما باید در مواد دقت کرد اگر چه روز آخر مجلس است ولی عیب ندارد با اینکه تب دارم يك مرایضی بکنم
 من که نظر کردم دیدم این شرکت همان شرکتی است که دو برادر مال بدرشان را قسمت کردند یکی گفت آن سترچوش لکدزن از آن من - آن کرب به برق مؤکن از آن تو
 این لایحه يك قسمتش شباهت باین مسئله دارد و آن لایحه که در کمیسیون تهیه کرده بود بعقبه من اگر دولت در نظر بیورد و آنرا اصلاح کند جای این دارد که

آنوقت آنرا مطرح مذاکره بکنیم و بالاخره رأی هم بدهیم لهذا مخالفت من اساسا عرض کردم که يك مخالفت کلی است لکن خصوص اینکار را چندان مضرت نمیدانم و باید مواظب اصلاح کرد

اگر مجلس حالیه هم فراغت ندارد من خواهش میکنم که دولت مشغول مطالعه شوند و مواظب اصلاح کنند

مثلا سابقا ما من شنیدم صد و پنجاه هزار و صد و شصت هزار باختلاف منات طلا میدادند ولی اینجا نوشته اند هشتاد هزار تومان این جهت ندارد بنابراین ما می خواهیم زیاد مزاحم نشوم

اگر دولت خواست نظریاتی بفرماید دو چیز را بالفصوص بنده در نظر دارم که لازمست عرض کنم

یکی اینکه اشاره کرده است در ماده اول و این ماده را مربوط به آن معاهده کرده این لایحه هیچ مربوط به معاهده نیست

بنده بای آن معاهده بودم بعضی آقایان دیگر هم تشریف داشتند و بودند آنوقتیکه تاسیس این معاهده را کردیم بنده یکی از ارکان اینکار بودم که نتوانستم وزمینه این معاهده را چیدم

این لایحه يك معامله و يك شرکته است و ابدا متفرع بمعاهده نیست و هیچ مناسبت و ارتباطی ندارد این را منظور نظر بیاورند

یکی هم مسأله اینست که اغلب این اناجیه شيلات مال ماست و این محل شيلات هفتاد فرسخ سرحد ما را اشغال کرده است

بعلاوه در این لایحه اسم نبرده اند که کار کن و مستخدمین و عیالجات این اداره باید از کجا باشند یکی از مطالب همه است که باید دولت اگر مجلس امروز وقت نشد تمام کند نظریات را در هر دو مورد موقوف نشد تمام درست کنند این یکی از مطالب اساسی است که باید منظور داشته باشند که در این هفتاد فرسخ سرحد بغیر از ایرانی در او ابدا قبول نشود

جمعی از نمایندگان صحیح است وزیر فواید عامه همیشه از برای بنده مشکل بوده است که در مقابل آقای مدرس صحبت کنم و گمان میکنم این اشکان تنها از برای بنده و هر ناطقی که بعد از ایشان بخواهد صحبت کند خود را در مقابل يك وضعیاتی خیلی مشکلی باید بیند آقا بطور کلی صحبت کردند بنده هم مجبورم بطور کلی صحبت کنم

فرمودند وقتیکه يك کاری را خود انسان میتواند بکنند لازم نیست بغیر بنده روز آخر مذاکرات گمان میکنم خودشان

هم متذکر شدند که این مسأله شرکست وقتی هم که شرکت شد يك پایش هم خود ایرانست

بلی اگر ایران داخل نبود صحیح بود ولی يك شرکت تاسیس میشود که در آن شرکت ایران هم هست

يك مسأله دیگر این بود که فرمودند لایحه محتاج باصلاح است بنده البته میخواهم بگویم لایحه که امروز تقدیم مجلس شده است و مطرح شده است این لایحه هیچ عیب نداشته است و ممکنست بنظر آقایان دارای نواقص باشد

ولی بنده اطمینان میدهم که این حرف هیچ از روی حرف لفظ و سرسری نیست و دولت و بنده تکلیف را در این دانستیم وظیفه خود و مصلحت خود ملاحظه کردیم در این دانستیم که این را بیادرم در مجلس آنوقت البته مجلس مذاکرات خودش را میکند دولت هم اصلاحات را می بیند و اصلاحاتی را که باید پذیرفت می پذیرد و آنهایی را که نمیتواند بپذیرد سعی میکند که مجلس را متقاعد کند فقط در اینجا دو مسأله را متذکر شدند

یکی اینکه این مسئله مربوط به معاهده نیست و یکی هم قضیه کارکردن را

البته این يك اصلاحی است وقتی به آن ماده رسیدیم ممکنست پیشنهاد شود ولی اگر وقت کنند در همین لایحه که دولت پیشنهاد کرده است نوشته است که چون موافق فصل چهاردهم عهدنامه ایران در روس باستی ترتیبی راجع بکار محصول شيلات بین ایران و روس داده شود این را که آقا انکار نمیکنند

حالا در تفسیر بعضی عبارات و الفاظ آن معاهده اگر اختلافی باشد ولی این نکته طرف اتفاق است که مافرا گذارده ایم راجع بمعمولات شيلات يك ترتیبی همیم

عده ای از نمایندگان - جایش اینجا نیست

وزیر فواید عامه - بهر حال اینهم يك نظر هائی است که میفرمایند بالاخره اگر مجلس موافقت کرد بنظر آقا در خصوص آن اصلاحات بنده هم قبول میکنم و خوبست آقایان آن اصلاحاتی را که به نظرشان میرسد در موقع خودش بفرمایند و تشکر میکنم از آقای مدرس که فرمودند باید نشست و اطرائش را نگاه کرد و آنچه که موافق مصلحت است آن ترتیب را بالاخره باید گفت و کرد

خوبست آقایان هم همینطور موافقت کنند و در مواضع اصلاحی میدانند میکنند و البته سعی هم خواهد شد به آن ترتیبی که مصلحت است اینکار انجام شود

رئیس - آقای علاء (اجازه)

میرزا حسینخان علاء - مخالفت با این لایحه واضح است از نقطه نظر ضدیت با شرکت شوروی نیست برعکس صمیمانه آرزو مندم که روابط حسنه اطمینان بخش مابین ایران و ملت شمالی مابرقرار و روز بروز محکمتر باشد

ولی برای اینکه روابط بین المللی بترتیب اساسی معین و محکم استوار شود بعقیده بنده نباید موجبات سوء ظن و رنجش را ایجاد کرد و اگر موجود است حتی المقدور باید سعی کرد در بر طرف کردن آنها

متاسفانه این لایحه یکی از آن موجبات است و نگرانی هائی در قلوب ایرانیان ایجاد می کند

این لایحه بعقیده بنده مضرات برای منافع حیاتی و سیاسی و اقتصادی ما بنده یک نفر نیستیم که يك تفراری در باب شيلات بدهیم ولی يك قراری که جلب اطمینان ملت ایران بکند والا هر قراری بگذاریم عملی نخواهد بود و مؤثر نخواهد بود

بعضی از نمایندگان - صحیح است علاء - این است که بنده در هر خودم يك نظریاتی در کلیات دارم و چند نکته اساسی و برجسته بنظر می آید که میخواهم بفرماید آقایان برسانم

اولا اینکه مقصود دولت شوروی تامین ارزاق است و بامی ماحتاج است ما هم حرفی نداریم و با گمان اطمینان خاطر باید فراهم کنیم اما برای نتیجه لازم نیست که سرتاسر سرحدات شمالی خودمان را باز بکنیم برای مداخلات يك دولت خارجی بنده شک می دارم که دولت خارجی نسبت بنا خیلی خوبست

ولی در همین مجلس در موضوع لایحه رب السوس يك اصلی اتخاذ شد و آن این بود که هر وقت سرمایه خارجی در ایران آمد باید اکثریت سهام در دست ایرانی ها باشد و این نکته در اینجا گنجانیده نشده است و يك مطلب مهم دیگری هست که خزانه ایران از هر دولت بخواهد قرض کند باید بانصوب مجلس شورای ملی باشد و در این لایحه دولت تصریح می شود که کسری سرمایه خود را از دولت شوروی بپانزیرل صدی هشت قرض کند راجع این لایحه خیلی عیوب دارد و بنظر بنده برای تسکین خاطر ایرانی ها و برای اینکه وقتی این کمیانی تشکیل شود خوب اداره شود بهتر خواهد بود که رئیس آن يك متخصصی از يك دولت ثالثی باشد مثل دول اسکندریه یا دولت هلند که در مسئله ماهی متفحص هستند و طرف امتداد ما هم هستند

کلیه عملجات و متفحصین فنی هم که لازم دارند باستی یا از مملکت دیگری باشد و یا از اتباع خودمان اینها يك مطالعات کلی است و البته آقایان دیگر هم مطالعاتی کرده اند و نظریاتشان را خواهند فرمود

بنده که هر چه مطالعه میکنم در این لایحه يك ماده نمی بینم که ما بتوانیم در آن يك پیشنهادی بیاک اصلاحی بکنیم و بعقیده بنده ما راهی نداریم بجز رد کردن این لایحه و از دولت خواهش میکنم که مجددا با طرف داخل مذاکره شوند سعی کنند که يك زمین بدست بیاورند که کاملاً منافع ایران را حفظ کنند دیگر بسته است بنظر آقایان

رهنا مغرب کیسیون - عرض میکنم در موضوع این لایحه لازم است توضیحا عرض کنم که راجع این لایحه در کیسیون مذاکرانی شده

مقصود دولت این بود که با کیسیون تبادل نظری بکنند بلکه این مواد را بیک شکلی که هست در اینجا بپوشند و هفتاد متاسفانه ما نتوانستیم بعضی مواد را قبول کنیم و همین جهت بود که در ایرت دوم کیسیون نوشته شده است که نظریاتی را که دولت اظهار کرده است نمیتوانیم قبول کنیم پس بنا بر این در اصل این قضیه نمایندگان يك نظریاتی دارند و يك تذکراتی هم داده اند که اساسا خیلی مفید است و ما هم لازم میدانیم و البته باید يك تذکراتی داده شود آن قسمت هائی را که آقای علاء فرمودند ما يك قسمتش را در کیسیون جلو گیری کردیم و آن راجع به قرضه است

در لایحه دولت همانطور که آقای علاء گفتند این نکته را داشت که وقتی آج صدی یا نوزدهم هشتاد هزار تومان کافی نباشد آنوقت باید قرض کند با تنزیرل صدی هشت و ما مجبور شدیم با يك زحمتی این را قبول کنیم به آنها که اگر دولت ایران خواست يك مبلغ بدهد دیگر مجبور نباشد قرض بکند و این قسمت را که آقای علاء فرمودند بهشان عرض میکنم که تا مدتی بعد سیر مواضع البته ما در نظر داریم که نظر آقایان نمایندگان را بعقیده و بالاخره رای قطعی با خود آقایان است و هر گونه اصلاحاتی که میتوانند بفرمایند

ولی آنچه را که کیسیون نتوانست است بیک جایی برسانند همین است که رسانند و بجای متفحصین فنی روسی هم که ساده فهم ذکر شده ایران و روس گذاشته است

ولی دولت آن را قبول ندارد و شاید دولت ایرت خودشان مطرح شود ولی ما این قسمت را از طرف کیسیون این طور فرستادیم

رئیس - آقای هراتی مخالفند؟ هراتی - بلی

و بیس - بفرمایید

هراتی - بنده خیلی متأسفم از اینکه این لایحه را يك دولتی آورده است که طرف اعتماد من است و من مجبورم با این لایحه مخالفت کنم

این لایحه از چند جهت که عرض میکنم برای ما قابل قبول نیست يك قسمتش را حالا عرض میکنم خدمت آقایان و آن اینست که دولت شرکست که میخواهند يك دکان خیلی کوچکی را باز کنند

اول باید قسمت سرمایه خودشان را در آن شرکت نامه بنویسند که ما میخواهیم هزار تومان دوازده هزار تومان سرمایه خودمان را بکار بیندازیم و مشغول معامله شویم و آن وقت بقراردادی در این قسمت میدهند

یعنی اگر من یا صد تومان من را نداشته باشم صد تومان من را پول میدهم دولت تومان دیگرش را هم سندی میدهم بدستگاه در این لایحه این نظریات منظور نشده اصل سرمایه معلوم نیست قدر است آنوقت سرمایه غیر معلوم را درش می نویسیم که هر قدر کسر داشته باشد دولت ایران باید از دولت شوروی اتحاد جمهیر روسیه قرض بکند و از قرض صدی هشت هم تنزیرل بدهد

در این صورت بنده هر چه فکر میکنم که يك همچو قراردادی را اگر ما بیاوریم امروز تصویب کنیم فراد بگویند سرمایه پنجاه کرور بود نمیدانیم بگویند پنج کرور بود نمیدانیم پس باید سرمایه معلوم باشد

بنابر این هیئت محترم دولت تصدیق میفرمایند که نمایندگان که از طرف ملت میشوند و در اینجای آتی می نشینند وقتی که دیدند این قبیل چیزها به اساس بر می خورد مجبورند قبول نکنند

بنده وقتی که می بینم يك لایحه می آورند که بقول من دارای بیست ماده است و آقای مدرس فرمودند دولت را بنده زیاد تر عرض کردم بنده با آن ماده خبر کیسیون وقتی حساب کردم بیست ماده میشود

بالاخره با يك همچو قراردادی که هیچ سرمایه اش همین نشده بنده نمیتوانم موافقت کنم قسمت دیگرش اینکه وارد میشود در آن قسمتی که آقای علاء فرمودند در کیسیون هم صحبت شد دولت آمد با ما داخل مذاکره شد و ما قبول نکردیم و يك قسمتش را زدیم و آن عبارت از متفحصین تجارتی وقتی بود که کیسیون قبول نکرد و گفت ما متفحصین فنی و تجارانی را اینطور که در لایحه سابق که الان دست بنده هست قبول داریم و بالاخره يك همچو چیزی را که يك طرف را داشته باشد ما نمیتوانیم قبول بکنیم که هر چیزی که خانمان سوز

است برای ایرانی باشد هر چه که منفعت داشته باشد برای طرف من این طور شرکت را برای خودمان اضرا از هر چیزی میدانم این است عرض بنده دیگر بسته است بنظر آقایان

وزیر فواید عامه - بنده ناچارم چون وقت تنگ است مختصر عرض کنم راجع بسرمایه شرکت قسمت هفده بود که اظهار کردند فرمودند يك سرمایه غیر معین است و ظاهراً همینطور است ولی ملاسه میفرمایند شرکته باید تاسیس شود موافق قانون ایران يك اساستانه باید تهیه شود که سرمایه در آن اساستانه تعیین بشود و چون اساستانه و شرکته نامه را با بستی دولت امضاء کند در خود همین لایحه هم که نوشته شده است که تعیین سرمایه شرکست بسته است برضایت طرفین و تراش معین خواهد شد

بنده تصور میکنم قبل از اینکه شرکت نامه بموقع اجرا گذشته شود و این شرکت بر بگریزد در آن موقع سرمایه اش هم معین خواهد شد و در این صورت جای نگرانی باقی نخواهد بود و خوبست آقایان اجازه بفرمایند که داخل در مواد بشویم و در هر مواد ممکن است نظریات خودشان را بفرمایند

بعضی از نمایندگان - مذاکرات کافی است

بعضی گفتند کافی نیست

رئیس - مذاکرات کافی است

بعضی از نمایندگان - غیر کافی نیست

رئیس - معلوم میشود کافی نیست

آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - گمان میکنم که نمایندگان محترم سیک و سلیقه این حقیر ضعیف را بدانند که از روی صاف و سادگی در مجلس در این دودوره که افتخار نمایندگی می ملت را داشتم هیچ وقت آن عقایدی را که تصور میکردم بحال ملت منافع بوده است هیچگونه ملاحظه نکرده به عرض رساندم و هیچکس نمیتواند تعمیل يك فکری بر من بکند

با اینکه اعضاء این دولت را فوق العاده بهشان علاقه دارم زیرا غالب آنها از وکلا و همکاران ما بوده اند از وقتیکه این کابینه تشکیل شده است بياك فشار فوق العاده قرارداد شيلات را می خواهند بگذرانند

مکرر بهشان گفتم بنده را که امتحان کرده اید میدانید که هیچکس نمی تواند يك عقیده ای که موافق مصالح مملکت من نیست بر من تعمیل کنند

افسر - همه همینطور هستند

آقا سید یعقوب - بله همه همینطور هستند لکن من از جانب خود عرض میکنم و از طرف جنابعالی نمیتوانم عرض بکنم بنده سه مرتبه در کیسیون قوائد عامه بودم و وقتیکه آقای تیمور تاش وزیر فواید عامه این لایحه شيلات را آوردند آقایان مستحضر هستند که بنده آنوقت نایب رئیس بودم در کیسیون قوائد عامه صحبت هائیکه بنده کرده ام در آن صورت جلسه هست

در آنجا صحبت شده که يك ماده یعنی ماده چهاردهم عهدنامه ایران در روس کدر دوره چهارم اینجا نوشته شده است باعث سوء ظن و عدم توجه دولت نسبت بان ماده شده است

این است که آن ماده هیئت دولت را دعوت کرده است این قراردادی را که هیچ مناسبت با آن ماده ندارد بنویسد

حالا فصل چهاردهم را من عرض آقایان میفرمایم آنوقت قضاوت و حکومت آن را بنمایند گمان محترم و اگذار میکنم تا ببینید که حکایت ماست است و در وازه

برای اینکه در اینجا فصل چهاردهم میفرماید

با تصدیق اهمیت شيلات سواحل بحر خزر برای اعاشه روسیه دولت ایران پس از انقضای اعتبار قانونی تقلبات فعلی خود نسبت بشيلات مزبوره حاضر است که با اداره ارزاق جمهوری اتحادی اشترایکی شوروی روسیه قرض دادی در باب سید ماهی یا شرایط خاصیکه تا آتزمان معین خواهد شد منعقد نمایند این جزء اول جزء دوم فصل چهاردهم عهدنامه که پیش من خیلی مقدس است و عهدنامه مودت است

بنده نماینده ملت ایران هستم و تمام صفحات تاریخ شهادت میدهم صلح طلبی ملت ایران و ملت ایران همیشه بنیش صلح طلبی بوده و همیشه دست اتحاد و داد دوستی را بطرف همسایه های خودش دراز کرده است و هیچوقت کل بر همسایه ها نبوده است و همیشه همسایه ها کل بر ما بوده اند و طبیعت ما اینطور بوده است که همیشه بیکانگان را دوست میداریم من نماینده همچو ملتی هستم و اینطور دست اعتماد را بطرف همه دراز کرده ام این عهدنامه بین ملت ایران و روسیه است که نوشته شده و این هیئت دولت ما مورد هستند که فصول این عهدنامه را بطور اجرا بگذارند

بنده چقدر ایراد دارم به هیئت های دولتی که فصول این عهدنامه را هنوز بموقع اجرا نگذاشته اند و آن چیز هائیکه برای منافع بوده است از قبیل سرحدات خراسان و تقسیمات آنها اینها هیچکدام واقع نشده است

چون موقع دارد تمام چکار کنم ناچارم صحبت کنم این فصل چهاردهم عهدنامه است که میخوانم و همچنین دولت ایران حاضر است که با دولت شوروی روسیه داخل مطالعه و مساغلی که حالیه نیز تا رسیدن موقع شرایط مذکور در فوق امکان رساندن مواد شيلات مزبوره را بر روسیه در نظر ادارات ارزاق جمهوری اشترایکی روسیه تضمین بنماید بشود يك قانونی هم در دوره چهارم گذشت و آن قانونی بود که هیئت محترم آمریکائی را آورد اینجا برای اداره ششم مالیه و حفظ اقتصادیات در ماده ششم کنترت رئیس مالیه مینویسد وقتی که نماینده هیئت محترم آمریکائی اینجا آمدند و ادای که ما بخواهیم حق انحصار یا کنترت بدهیم باید با رجوع کنیم

ما ملت قانونی هستیم ما نماینده ملتی هستیم که در تحت قانون اساسی حکومت میکنیم و در زیر این محکوم قانون اساسی هستیم و در تحت قانون اساسی باید کار کنند مختار که نتوانند بروند هر چه می خواهند بنویسند بیاورند مجلس و بگویند آئی مجلس قبول کن کدام يك از وزارتخانه ها ملك طاق و وزیر یاده شش دانگی است هر کسی بخواهد فلان امتیاز را بفلاتکس بدهد که تو برو و نفت سمنان را اینطور بکن؟؟

تو برو آذربایجان همچو بکن؟؟ صد هزار دویست هزار بلکه يك کرور آزادی خواه کشته شد تا قانون اساسی را گرفت

صد کرور ثروت ایرانی رفت تا اینکه دارای قانون اساسی شد و وزراء را مسئول قوانین قرارداد نام دارد و در چهارم قانون گذرانندیم که در این قبیل موارد باید رجوع به کنترت مینویسد و بکنند و نظرات وزارت مالیه را مداخلت بدهند در آن لایحه که در روز آورده بودند دیدم امضای رئیس - الوزراء و وزیر فواید عامه هست ولی امضای وزیر مالیه را نداشت

آقای رئیس الوزراء تو رئیس دولت هستی این دولت باید در تحت مسؤلیت مشترک کار کنند

شیروائی - استیضاح میکنید

آقا سید یعقوب - استیضاح نیست راجع بلایحه عرض کردم و اعتماد بنده باین دولت بیشتر از همه است الان که موقع منقضی میشود دولت را دعوت بقانون میکنم که مملکت را در تحت قانون اداره کند بداند مسؤل قانون اساسی است - مسؤل ملت است - مسؤل قوانین مملکتی است - حالا آقای شیروائی ما نمی خواهیم در سر این مسئله با هم رنجش پیدا کنیم در فصل چهارم عهدنامه ایران و روس معین کرده است

که دولت ایران برای اداره ارزاق شوری صید ماهی حرام (این قسم ماهی غیر از خواربار است و در مذهب ما حرام است)

برای تامین ارزاق آنها بدهیم ما آدم داریم صیاد داریم تمام این چیزها را داریم از دست خود ما برمی آید و می توانیم آنرا تهیه کنیم.

فقط چیزی که عهدنامه ما را ملزم میکند و وارد میکند از اطاعت آن ایست که دولت یک تریبی برای تعیین ارزاق دولت شوری بدهد و صید ماهی حرام را به آنها واگذار کند.

اما شرکتی یا بترتیب تشکیل بدهد در گجای این فصل چهارده هست ۲۰ همان بیانی بود که استاد معظم آقای مدرس بیان کردند این فصل چهاردهم ابداً ناظر باین قرارداد نیست که ماده اول آن آمده است این قرارداد را مرتبط کرده است بقصل چهاردهم عهدنامه در صورتی که هیچ مناسبتی با هم ندارد. حالاً آیا می توانیم در کمیسیون بودجه صحبت شد و رایزنی به مجلس تقدیم شده ...

رئیس - مختصر بفرمائید. آقای سید یعقوب - مختصر است اما درد دل من زیاد است و دارد وقت تمام می شود پس دیگر عرض نمی کنم.

رئیس - آقای غلامحسین میرزا - مخالفم. رئیس - آقای یاسائی - بنده موافقم.

حائری زاده - بنده پیش نهادی کردم رئیس - پیش نهاد آقای حائری زاده فرات می شود (اینطور خوانده شد)

بنده پیش نهاد میکنم لایحه از دستور خارج شود.

حائری زاده - بنده برای مقدمه استدلال پیش نهاد خود لایدم که در دوره چهارم بنده را اقراری می خوانند و آقای مدرس می گفتند این شخص اقراری است و بنده خدا شهادت است که هیچ نظر سر نمی آید بک از ملل ندامت و میل ازم که با تمام ملل روری زمین دست برداری بدهیم و بدینوسیله اتحاد و اتفاق بین تمام بشر برقرار شود ...

هرانی - عوم ملت ملت ایران همین عقیده را دارند.

حائری زاده - در هفت ماه قبل بنده در دست کنتر روسیه عبور کردم و به مشق آباد رفتم و از آنجا بیاد گویه آدم کله فیروزه را در باب سوم و چهارم عهدنامه دیده بودم که فیروزه را با ایران رد کرده اند و تصور میکردم که در تصرف دولت ایران است.

یکی از اشخاص که از طرف مسکو آمده بود و در عشق آباد بود گفت مبل بطور خوبی واضح و آشکار شد و آن نیست

دارم برویم به فیروزه بنده پرسیدم مگر بدوات ایران واگذار نشده است معلوم شد هنوز باین فصل عمل نشده است و بنده پیش خودم فکر میکردم که خوب بود دولت ما بطور دوستانه بنشیند و قضایا را تصفیه کند.

مثلاً فیروزه برای آنجا حکم شیران را دارد برای طهران شیران اگر ضمیمه ما زنده در آن باشد شاید تمامش دوهزار تومان قیمت نداشته باشد فیروزه وقتی برای عشق آباد باند مبالغ زیادی قیمت دارد برای این که عشق آباد جای گرم است و مردم از هوای لطیف و آبهای خوب فیروزه استفاده می کنند.

خراسان این طور آبادی ها زیاد دارد دولت ایران ممکن است باروسه این قضیه را تبدیل کند همین طور راجع بحق ترانزیت و سایر حقوق آنیکه برای مملکت ایران مفید است و بنده پیش خودم خیال می کردم که خوب است دوستانه قضایا را حل کنیم چندی است در جراند مرکز دیده می شود که راجع به عمل تجارت شمال مذاکراتی شده که مال التجاره حمل نمی کنند.

امامی - وقت تمام شده است مدرس - غیر رسمی است رئیس - مختصر تر بفرمائید

حائری زاده - و صادرات شمال معدنی است بحال وقفه افتاده و تجار شکایت می کنند و در این موقع یک قرارداد شرکاتی با این تنگی وقت و نفس آخر که با مدت منقضی شده یا این که دوسه دقیقه به آخر وقت مانده است بمجلس آورده اند در صورتی که نتیجه ندارد و بنا بر این من

مقدم که از دستور خارج شود و دولت مطالبات کافی در آن بنمایند و آن زمینه را هم که در کتر میلسیوی پیش نهاد کرده بود تحت نظر بگیرد برای دوره ششم حاضر شود تا بطریق درستی و محبت این کارخانه پیدا کند

رئیس - آقای بهجانی (اجازه)

بهجانی - بنده بساعت نگاه میکنم می بینم دوسه دقیقه هم از وقت گذشته است و گمان میکنم دیگر موقع منقضی نیست صحبت کنم

رئیس - تشخیص این قضایا موکول برای مجلس می شود. فلاندا کراتیکه می شود غیر رسمی است علی الحال در همین اینکه بیانات آقای مدرس در اول این جلسه طرف توجه آقایان واقع شده بنده هم کاملاً موافق بودم و هشتم محض تأیید فرمایشات ایشان بطور خلاصه عرض می کنم.

در زمینه مذاکراتی که در موضوع لایحه شلات در این مجلس شد یک اصل بطور خوبی واضح و آشکار شد و آن نیست

که مجلس شورای ملی کمال میل دادارد که روابط حسنه بین ملت ایران با ملت شوروی همیشه برقرار باشد نماینده گان صحیح است

مطلب دیگر که معلوم می شود اینست که یا از این علاقه مندی که مجلس شورای ملی اظهار کرد و تمام آقایانیم که مخالفت میکردند و در عین حال تصدیق داشتند که باید حفظ روابط حسنه را کرد

متأسفانه تمام شدن وقت قانونی اجازه تعقیب این مسئله را نمی دهد ولی آقایان اجازه می دهند که بنده از طرف همه آقایان بدوات حاضر که طرف اعتماد مجلس است عرض کنم که دولت اهتمام کند تا هر چه زودتر مجلس ششم تشکیل شود انشاء الله در مجلس ششم بطوریکه این مسئله بنفع ملت ایران و روسیه و مصالح مملکتین باشد از تصویب مجلس بگذرد.

بنابر این البته تصدیق خواهند کرد از طرف مجلس هم در این باب هیچ قصوری نشده است و حالاً جلسه ختم میشود فقط تکلیف این صورت مجلس را آقایان معین بفرمائید که چه خواهد شد.

آقای سلیمان میرزا (اجازه)

سلیمان میرزا - در موضوعیکه مطرح بود آقای رئیس اعلان ختم مذاکره را فرمودند و بنده در آن موضوع میخواستم صحبت کنم مبینم فعلاً موقعش نیست اما چند چیزی است که باید در خانه هر مجلس یادآوری شود در دوره چهارم هم یادآوری شد

فلاهم بنده آن مطالب را مانند دوره چهارم یادآوری میکنم اگر آقایانیکه در دوره چهارم نبوده فراموش نکرده باشند در این موضوع روز آخر دور چهارم آقای مدرس بنده باشاهزاده نصرت الدوله مفصلاً صحبت کردیم و چون بفرمائید فعلاً وقت منقضی شده است ولو اینکه منقضی هم شده است.

این یک کاری نیست که محتاج برای باشد و این یک تا کید و توضیحانی است که گفته میشود یادآوری کردن قانون اساسی از برای دولت یا برای خودمان یا از برای اهالی مملکت چیزی نیست که محتاج بوقت رسمی باشد زیرا که در اوقات رسمی خودش اشخاص صلاحیت دار آن قوانین را گذرانده اند

موادی که در دوره چهارم بعنوان تصویبات مجلس و وکلا در آخرین ساعت و سیستان عنوان شد از این قرار است (اول عرض کردم تکرار از قانون اساسی است که بعنوان تذکر بدوات که زودتر این صندلی ها صاحبان خودشان

اولاد دولت و مجلس و صوم اهالی میدانند که بدون تصویب مجلس دیناری از مردم در قیاب مجلس هیچ دولتی حق ندارد بهیچ عنوانی بگیرد که بتصویب مجلس رسیده باشد و یکی از تصویبات و یکی از اقدامات های بر علیه حکومت ملی خواهد بود بعضی از نمایندگان صحیح است سلیمان میرزا این را دوره چهارم هم تشخیص دادند

دولت نمیتواند یک دینار غیر از آن چه در مجلس در زمان رسمیتش تصویب شده است بپردازد و اگر وجهی از این باب بهر اسم و رسم پرداخت جزه مختلفین اموال عمومی است

و این برخلاف قانون اساسی است و باید مطابق قانون معاکه و مجازات شود و فعلاً که قانون مجازات هم داریم دولت باید بداند و قانون اساسی را فراموش نکند که در قیاب مجلس هیچ کنتراتی نمی تواند بیند و بهیچوجه رسمیت ندارد

هر قرارداد و کنتراتی که بیند بر خلاف قانون است و اهالی مملکت و دولت و ملت مدیون و مشمول آن قراردادها نیستند و عملی است شخصی و برخلاف حقوق عمومی ملت

مدرس عرض را هم بفرمائید سلیمان میرزا - دولت و اهالی همان طور که آقای مدرس یادآوری فرمودند میدانند که استعراض را هم بهیچ اسم و رسم و بهیچ عنوان ممکن نیست دولت حق داشته باشد بکند

قرض کردن بهر اسم و رسم و بهر عنوان باشد از حقوق ملت و این حق ملت توسط مجلس شورای ملی است پس هر فرضی هر تعهدی هر قراردادی هر وضع مالیایی هر مصرفی هر خرجی (یکی از آقایان نوشتند این شرط این است که تصویب نامه جای قانون را نگردد) هر تصویب نامه و هر چه در قیاب مجلس شورای ملی که مداخله در امورات عامه داشته باشد و امورات مملکتی را بهر اسم و رسم دولت مجزا بدارد از درجه اعتبار ساقط و قوی است که ما به اتفاق تمام وکلا قانون اساسی است.

جمعی از نمایندگان صحیح است سلیمان میرزا در اینجا است که هیچ نظریه سیاسی مداخله نمی کند حق عمومی است و همه متفق علیه اند

امیدوار هستیم که دولت هم این تعصبات را که قانون از برای او گذارده زیاد نکند و دوام پیدا بکند البته خود بنده هم تصدیق میکنم میدانم که وقتی یک چنین حرفاتی دولت ندارد یک فشار هائی است بدولت این فشارها برای این است که زودتر این صندلی ها صاحبان خودشان

را پیدا بکنند یعنی اساسی مشروطیت جزء و کلا تعطیل بردار باشد یعنی دولت باید اولین وظیفه و جدو جهد خودش را بکند برای اینکه انتخابات شروع شود اما انتخابات نه صورت لیست انتخابات آزاد انتخابات بدون حکومت نظامی انتخابات بدون سانسور انتخابات با آزادی مطبوعات و جرائد انتخابات با عقیده صاحب عقیده با آزادی عقیده مورای انتخابات در تحت قنقش به انتخابات با حبس در تنظیم انتخابات آزاد انتخابی که و کپل نماینده موکل باشد نماینده تفود زور.

دولت باید سعی کند که یک چنین انتخاباتی انجام بدهد در نهایت آزادی یعنی حق مردم را بدست خودشان بدهد و بگوید هر کس هر کس را میل دارد بنویسد از دولت رأی بدهد معنی باشد نه اینکه برای هم نامورین دولت و صاحب نفوذها از او باشه ولیکن برای نویسنده مغفی اینطور انتخابات وزن ندارد اینطور انتخابات انتخاباتی نیست که بتوان بر او گفت حکومت ملی

البته منتظر هستیم از اشخاصی که خودشان هم موکل بوده اند و حالاً استدلالهای دولت را اغفال کرده اند در پشت همین کرسی خطابه قسم خورده اند و قول داده اند انتخاباتی را تهیه کنند و شروع بکنند که مطابق همان قولها و قسمها و قانون اساسی باشد و این را همه میدانیم (این تاریخ است) طبیعی است که فشار عکس العمل خیلی فشار به فشار دهنده می دهد

ملت باید حق خودش را خودش استفاده کند اگر ملت را در فشار گذاشتند درست است یک چند روزی موفق میشوند اما این موفقیت خیلی مختصر و بی دوام است و مثل ستاره صبح است و زود فرسار دهندگان راسر نگرین میکنند چون ما هم ندانیم که با این عدد کم و با این افراد قلیلی که در این مملکت داریم زیرا که جمعیت ما بالنسبه بوسمت خاک که داریم خیلی کم است

بلاهایی هم از هر طرف بر ما وارد میشود و عادات و اخلاقی هم که داریم از قدیم باقیمانده مثل ذلت شیر و غیره که انشاء الله بر طرف خواهد شد ما را از کار کردن خیلی هفت گذاشته است و خیلی نواقص دارد که ما بتوانیم نفوسمان را زیاد کنیم و جمعیت مان زیاد شود

در یک همچو موقعی میخواهیم مجدداً در سر آزادی کشمکش کنیم کشمکش شده است بعد از آن هم گذشته و یک موفقیت هائی هم از برای مملکت پیدا شده است یک قانون اساسی یک آزادی مملکت داریم مشروطه یعنی آزادی عقیده یعنی حریت یعنی اینکه هر کسی در حکومت اختیار خودش باشد و خودش تعیین مقدرات خودش را بکند ملت حق خودش را بوسیله مجلس اثبات میکند و استفاده میکند و نظارتش را بوسیله و کلا هم میکند و این حق در موقع انتخابات است اگر انتخابات کاملاً آزاد نباشد هیچ نیست هیچ نیست هیچ

بنابر این با نهایت امیدواری دولت درست است بعضی از نمایندگان نوشته اند وقت گذشت با همه این تریبیت که وقت گذشت بنده هم مختصر میکنم زیرا که چیزی ندارم جز اینکه باز مواد را تکرار کنم

امیدوار هستم که خیلی زود بقدری که ممکن است باسی و کوشش که از طرف دولت میشود این مجلس مجدداً آرا کلاسی کو اقامت و کلاسی ملت باشند و کلاسی که با یک انتخابات آزاد انتخاب شده باشند در جای خود بمانند و شروع کنند بیکمیل آنچه که ما ناقص گذاشتیم و نتوانستیم بیابان آن برسیم

دیگر اینکه معمولاً وقتی که داخل این قبیل صحبتها می شدیم بایستی که فکر ایام فترت مجلس را هم بکنیم

بایستی تصور کنیم این بنای عمومی که متعلق به همه ملت است و از برای سعادت ملت تهیه شده است بعد از اینکه این دسته و این عدد که در دوره پنجم مامور این خدمت بوده مرخص میشوند تا مدتی که مامورین خدمت دیگری از طرف ملت معین شوند تکلیف این بنا و اثاثیه مستخدمین و ادارات ملت معلوم باشد

قبل از اینکه بنده باین رسم تشکر میکنم و گمان میکنم که رفقا بنده اجازه بدهند که از طرف همه این تشکررا بکنم از تمام اشخاصی که در این مجلس خدمت کرده اند

انصافاً مستخدمین از جزه و کل آنها هر کس در حدود خودش در موقع کار خود فداکاری کرده اند مخصوصاً آن فداکاری که پریش کرده اند یکی از نمونه های فداکاری و زحماتی است که کشیده اند همین امروز ملاحظه بفرمائید که با چه عشق مفرطی وظایف خودشان را انجام داده اند و هر قدر تشکر بکنم در خود آن هستند

عموم اشخاصی که در مجلس کار میکنند همه آنها همیشه چهار پنج دوره

است از مجلس گذشته و چهار دورهاش بنده بودم در این دوره همیشه دیده ام که بایک عشق مفرطی خدمات خودشان را انجام داده اند نه فقط از نظر خدمت بلکه از نظر عشق و محبت اجزاء بیامشرت و هم چنین تقنینیه همه انجام وظیفه کرده اند و همه از آنها تشکر کنم

در دوره چهارم وقتی که بنده این عریض را می کردم از آقای ارباب کیخسرو استدمای می کردم و بعد هم آقای مدرس و دیگران لطفاً قبول بفرمایند و در ایام فترت هم این خدمت ملی را انجام بدهند

یعنی مجلس و این بنام عمومی را از طرف ماها که متولی بوده ایم تا برسد به به مشورتهای دیگری و اینچا را تعویب بکنند قبول فرموده اند و خدمت ملی خودشان را انجام داده اند بازم امیدواریم با آن عشق مفرط و سختگی نایب در قبول این خواهش را بفرمایند و این وظیفه را بیایان برسانند و همچنین اداره تقنینیه همیشه همانطور که در آن دوره هم در تحت نظارت آقای رئیس بوده است

دیگر بنده چیزی ندارم جز این که دفعه دیگر و لوازمها هم باشد افتتاح مجلس را با برایشم و ببینم مجلس بوظایف خودش عمل میکند و دولت مطابق قانون اساسی و سایر قوانین موفق شده است و آمده است در روز افتتاح مجلس و اظهار کرده است خدمات من کاملاً انجام شده است و معین تشکر می که از اعضا به مباشرت و سایر اعضاء مجلس میکنم از اداره مباشرت مملکت بکنیم و بگوئیم که خدمتشان را انجام داده اند

رئیس - آقای وزیر داخله فرمایشی داشتید؟

وزیر داخله - آن نطق ختمی که آقای رئیس مجلس فرمودند بقدری جامع بود که بنده چیزی بر آن نیافزایم مخصوصاً در خصوص حسن روابط مذاکراتی داده و گمان میکنم که این مرام تمام دولت هائی بوده است که در ایران منعقد شده است

بخصوص دولت حاضر این فکر و روزه را تعقیب کرده است و امیدوارم که نکند این فکر مقدس صدمه برسانند

اما تذکرات شاهزاده سلیمان میرزا وقتی دولت با رژیم مشروطیت اداره میشود این تذکرات زائد است برای خاطر اینکه

تازه اینطور نشده است وضعیت زندگانی میکند بنابراین الزام بر رعایت قوانین اصلی و اساسی که سهل است الزام بر رعایت قوانین فرعی مهادرود

قوانین موضوعه برای مملکت وضع شده عدالت هم تخلف از قوانین است و برای متخلف هم جزا تجرم است اینها یک چیز هائی است که لا به منتهاست اما راجع با انتخابات بطوری که خاطر آقایان سابقه دارد انتخابات جریان خودش را دارد و وقت هم نخواهد شد و با سرعتی که مقتضی صمیمیت و علاقه بشروطیت است تعقیب خواهد شد و بنده قطع دارم که فرمایشات شاهزاده سلیمان میرزا فرض بود

اگر اینطور نباشد اینها بالاخره فرضی بود و الا البته دولت اصول آزادی انتخابات را که نتیجه اش این میشود که ملت در مقدرات خودش حکومت کند رعایت خواهد کرد و این منتهی بیک نتیجه خوب میشود مداخله در آن هم البته مقرراتی دارد که اینها همه در موقع خودش مشخص شده و دولت همان طور که عرض کردم مصمم است که انتخابات را با سرعت و این با احترام و رعایت قانون اساسی و با احترام قوانین موضوعه تا مآله اختتام برساند

رئیس - آقای ارباب کیخسرو (اجازه)

ارباب کیخسرو - بنده همیشه تشکر داشتم از آقایان و تشکر دارم از اظهاراتی که شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند و در هر موقعی با آن حسن نظری که آقایان داشته اند بنده هم حتی الامکان سعی کرده ام وظیفه خود را انجام بدهم و در ظرف این هفتده سال که این خدمت بیند رجوع شده است حتی الامکان سعی کرده ام با انجام وظیفه رضایت خاطر آقایان را حاصل کنم ولی بنده انتظار داشتم که در این آخر دوره بنده را معاف بفرمایند از این خدمت و اگر لازم است رجوع بفرمائید بکسی دیگر و ادارات مجلس هم خودش اداره میشود و گمان میکنم که محتاج نبودن بنده نباشد این بود استعدای بنده

رئیس - در هیت رئیس این موضوع مفاد کرده شد آقای ارباب هم همین اظهارات را فرمودند و طرف قبول واقع نشد و هیئت رئیس از ایشان خواهش کردند که ایشان لطفاً قبول این زحمت را بفرمایند با اجازه آقایان جلسه را ختم میکنیم (مجلس قریب یکساعت و بیرونی ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی سید محمد تدین منشی م شهاب ع خلیجی